

Sensorveiledning

Sensorveiledning til eksamensoppgaven i KRLE102

Emne	KRLE102 Introduksjon til livssyn, etikk, filosofi, hinduisme, buddhisme og sikhisme
Emnekode	LMBKRLE10221, LMUKRLE10221, LMUKRLE11221, LRLE10221
Semester	Vår 2023

Generelt skal vurderingen være i samsvar med læringsutbyttebeskrivelsene i emnebeskrivelsen (se vedlegg) og Universitets – og høgskolerådets overordnede karakterbeskrivelser:

https://www.uhr.no/_f/p1/i4bfb251a-5e7c-4e34-916b-85478c61a800/karactersystemet_generelle_kvalitative_beskrivelser.pdf

Generelt bør vurderingen også vektlegge:

- Brede, relevante og presise kunnskaper
- Balanse mellom helhet/sammenhenger og fakta/detaljer
- Forståelse og selvstendig håndtering av emnet
- En nyanserende, selvstendig og drøftende tilnærming til fagstoffet
- Evne til å se stoffets betydning i en større sammenheng
- Evne til klar, sakssvarende og poengtert faglig formidling

Mer spesifikt om oppgavene:

1. **Buddhisme**

Buddhisme oppgave basert på pensum Notto Thelle

TROSLÆRE: Felles elementer: bør og kan ideelt sett inneholde en del av følgende

Buddhistenes tro på de tre edle juveler/edelsteiner Buddha, Dharma og Sangha

Buddhistiske troslære om sentrale begreper som karma, samsara, anatman (ikke-sjel), dharma, ahimsa og nirvana

Buddhistisk troslære om hva Buddha, hans betydning, og evige liv, inkludert tidligere tilstander.

De tre negative drivkreftene i menneskets natur som binder de til stadig gjenfødelse, de tre grunntrekkene i tilværelsen og i alle levende vesener

De fire edle sannheter som er Buddhas lære og innsikt fra biografiene om hans oppvåkning (nirvana)

Innholdet i den åttedelte vei som metoden som fører til nirvana, tro og tillit til Buddhas dharma og sangha, utvikle etiske dyder, meditasjon og konsentrasjon og nirvana

Tro på ulike idealer og plikter for lekfolk og munk/monner knyttet til troen på gjenfødelse i samsara.

Troen på de ulike etiske dyder som del av den åttedelte vei som leder til nirvana.

Det er aktuelt å nevne de ti gode handlemåter og de fem leveregler som basis for etiske dyder.

De ti gode handlemåter er de moralske verdiene og dydene for lekfolket basert på etiske eksempler fra Buddha og kjente munkers liv:

Kroppens, talens og sinnets handlinger: å la være å ta liv, å la være å stjele, å unngå utroskap, å la være å lyve, å la være å sladre, å la være å baktale, å unngå tomme ord, å unngå grådighet, å unngå raseri, å unngå ekstreme syn

De ulike verdener og tilstander buddhister tror mennesker og alle levende vesener kan bli gjenfødt som, ofte fremstilt og anvendt i buddhistiske kunst av tilværelsens hjul knyttet til tro om samsar. Troen på at ulike negative og positive dyder og karma (handling) kobles til gjenfødelse i ulike tilstander.

Troen på buddhistisk praksis som kan fjerne, rense bort negativ karma for å forbedre neste gjenfødelse.

Troen på relikviens betydning koblet til buddhistisk praksis.

Troen på usynlige ånde verden med mange åndsvesen; onde ånder ledet av Mara, lokale guder og gjenferd som påvirker menneskene som må hjelpes eller blidgjøres med ofringer og religiøs praksis

Sentrale elementer i de buddhistiske retningenes ulike troslære

Theravada:

Troen på at det er vanskelig for de fleste som lever som lekfolk å oppnå frelse nirvana, troen på lang tid i samsara og tro på gunstigst mulig gjenfødelse som menneske.

Troen på buddhistiske praksiser for lekfolk som kan fjerne noe av negativ karma for bedre gjenfødelse. Ofringer og bønner ved Buddha statuer

Troen på Sanghaen og munkene som ideal. Troen på stor innsats som innvidd munk for å oppnå frelsesideal.

Troen på de eldste læring og bevaring av Buddhas ord i tripitaka.

Troen på og mest fokus på Siddhartha Gautama som Buddha som oppnådde nirvana i livet og trådte ut av samsara ved sin fysiske død til parinirvana tilstand. Ikke være

Men troen på Ofringer og bønner ved Buddha statuer, hans disipler og andre munkeleder statuer som kan gi tilgang til åndelig fortjeneste og renselse av negativ karma.

Troen på at noen av munkene de ærverdige arhatene har fulgt Buddhas læring og blitt opplyste. Troslæringinnholdet om meditasjon og konsentrasjon som leder til nirvana.

Troen på at lekfolk skal donere mat og andre midler til Sanghaen- munkene og at det er viktig del av deres tillit til Sangha som gir bedre gjenfødelse

Troen på intensjonen i handlinger er viktigst. Munken spiser donert kjøttmat og har ikke hatt intensjon om å drepe annet vesen.

Mahayana og Vajrayana retningens troslæring:

Troen på mange buddhaer og bodhisattvaer som frelsende vesener som mennesker og så senere i ulike himmelske verdener

Troen på ulike bodhisattvaers frelsende nåde og troen på buddhistiske praksiser som kan hjelpe de troende å oppnå frelse i himmelske tilstander/verdener.

Troen på at flere kan oppnå opplysningstilstanden nirvana. Mahayanas tro på at den er en stor vogn med plass til -åpen for flere veseners mulighet frelse basert på nåde og kjærlighet fra Buddhaene og Bodhisattvaenes frelsesplaner.

Troen på bodhisattvaene som et høyere ideal med kjærlighet til alle vesener og ønske om frelse for alle som velger å bli tilgjengelig i samsara i himmelske verdener

Troen på praksiser fokusert på Bodhisattvaene som kan fjerne negativ karma og lede til gjenfødelse i Bodhisattva eller Buddha himmelsk frelsesstilstand.

Troen på praksiser med å overføre egen gode karma til andre.

Troen på at gjenfødelse i himmelsk verden som midlertidig nesten frelses tilstand med mulighet for gunstig tilstand for å oppnå endelige nirvana

Troen på fremtidens Buddha og troen på økende moralsk forfall i verden når fremtidens Buddha fødes på jorden

Troen på at Siddharta Gautama Buddha formidlet frelsende lære og lignelser til noen av munkene som senere ble oppfattet som mahayanas skriftsamlinger med budskap om Buddhas kjærlighet og nåde i sitt frelsesbudskap til alle.

Troen på mahayana munkenes disiplinregler der de kan delvis arbeide med å dyrke og lage egen mat.

Troen på idealet om veganisme knyttet til troen om ahimsa om å ikke drepe noen levende vesener og dyr for mat.

Vajrayana retningens troslære:

Troen på åndelige ledere, lamaer som anses som høyere åndelige vesener som er gjenfødt for å veilede til frelse for alle

Troen på nødvendigheten av å bli innviet av åndelige ledere til spesielle praksiser som kan lede til frelse, oftest forbeholdt munkene i asiatiske opprinnelses land

2. Hinduismen

- a. Gjør rede for sentrale ritualer i hinduismen
- b. Drøft hvordan man kan undervise om dette i skolen

Det forventes at studenten kan gjøre rede for puja, og en eller flere sentrale høytider. En god besvarelse evner også å trekke hjemmet og tempelets rolle, og redegjøre for noen andre ritualer, som f.eks. overgangsritualer og pilegrimsferd. I forbindelse med høytider, vil det være relevant å kunne forklare noe om høytidens innhold og betydning og trekke inn en eller flere fortellinger som er relevante for høytiden.

En drøfting av hvordan man kan undervise om dette i skolen vil studentene kunne hente stoff fra Winje, Nicolaisen og Grimmit m.fl. Bruk av fortellinger og ulike fortellingsdimensjoner vil være naturlig å trekke inn, evt. også bruk av bilder og andre aktiviteter. Metoden «a gift to the child» er også dekket i pensum. En god besvarelse vil også kunne drøfte utfordringer knyttet til bl.a. eksotisering og manglende gjenkjennelse, og hvordan man kan imøtekomme disse i undervisningen. Det er en styrke dersom studenten klarer å reflektere over betydningen av at undervisningen evner å representere det hinduistiske mangfoldet som finnes i klasserommet. Nicolaisens artikkel bruker fortolkende antropologisk metode. Det er ikke blitt brukt tid på dette i timene, men det vil være en styrke dersom noen klarer å anvende dette.

Tillegg m/utdyping:

Hinduismen sentrale ritualer

Ritualene i hinduismen har ofte ingredienser som appellerer til alle fysiske sanser som kan åpne for åndelige spesielle opplevelser.

Ritualer og plikter knyttet til klasse tilhørighet og livsstadium med fokus på å oppfylle og gjøre kaste/klassepliktene.

Uselvvisk og nestekjærlig tjeneste for personlig guddom og andre kan anses også som del av rituell praksis

Ritualer knyttet til renhet og urenhet i forbindelse med mat, spising og andre elementer som anses som urent.

Ritualer som renser bort åndelig og fysisk urenhet.

Ritualer knyttet til Havan - Ildoffer

Havan ritualet brukes ofte ved ønske om helbredelse og andre velsignelser.

De tre frelsesveiene beskriver hovedfokus i de rituelle praksiser

Bhakti ritualer med fokus på ritualer for folk flest med tilbedelse av gudene i bønn og resitasjoner, ofringer, felles sanger av hymner til gudene (kirtan, bhajan), ritualer ved rensende vannbad, ritualer ved morgenbønn til Solen.

Ritualer ved Puja tilbedelse av gudene: å ofre mat, blomster og lys til gudene som så blir åndelig velsignet og overført tilbake.

Rituell spising – prasad av åndelig velsignet mat

Ritualer utført av prestene (brahminene) som anses å ha autoritet til å resitere ritualtekster fra Veda tekstene i templene og andre steder på vegne av folk

Ritualer utført av prestene og andre for å innvie gudestatuene og rituelt ivareta gudene som har tatt bolig i statuene hele tiden.

Ritualer med dharsan som er å se og motta nåden fra gudene i statuene som kan være del av puja og utendørs parader ved festivaler og pilegrimssteder.

Ritualer ved pilegrimssteder for eksempel i Varanasi.

Ritualer med yoga og meditasjon og memorering av hellige tekster.

Ritualer med hellig lyd mantraer

Ritualer med innvielse i ulike åndelige grupper og ritualer for de åndelige mesterne guruene.

Formidling i skolen av hinduismens ritualer:

Presiser at det er stor variasjon og mangfold og regionale forskjeller.

Bevisst på hvilken betydning hellige gjenstander og ritualer har for troende hinduer.

3. Etikk

- a. Gjør rede for utilitarisme og pliktetikk. Kom i den forbindelse inn på styrker og svakheter ved disse teoriene.
- b. Drøft en selvvalgt etisk utfordring i samtiden eller skolen ved hjelp av disse teoriene.

Her er det viktig at studenten klarer å beskrive pliktetikk og konsekvensetikk, samt dere styrker og svakheter. Det er fint om studentene trekker inn teori og eksempler fra diskursetikk og/eller rettighetsetikk på en presis og dekkende måte, men det er ikke absolutt nødvendig for å få en A. Gode eksempler som belyser de ulike teoriene og kunnskap om representanter for teoriene, samt evne til å se forskjellene mellom dem trekker opp. Når det gjelder selvvalgt etisk utfordring med relevans for skolen, tenker vi en bred forståelse, som kan inkludere både konkrete etiske dilemmaer som læreren kan stå i, samt etiske utfordringer i samfunnet som er relevant å diskutere i skolen og i KRLE-faget. Et bredt tilfang av temaer vil være aktuelt. En god besvarelse vil kunne vise god anvendelse av etisk teori for å belyse den valgte utfordring, og evne å få fram både utfordringer og mulige løsninger.

4. Livssynshumanisme

- a. Gjør rede for livssynshumanismens virkelighetsoppfatning, menneskesyn og etikk
- b. Drøft påstanden om at mennesket i livssynshumanismen er «overordnet naturen»

Det forventer at studenten klarer å beskrive hva som menes med de tre begrepene og får med seg hovedpunktene i f.eks. Aadnanes' gjennomgang i pensum (selv om det ikke kreves at nøyaktig de samme begrepene brukes). Det viktigste er at man klarer å formidle innholdet. Sentrale begreper for å gjøre rede for virkelighetsoppfatningen kan være naturalistisk, sekulær, ateisme/agnostisisme, immanent o.l.. Menneskesynet omtales som fornuftig, godt og myndig. Etikken sentrerer rundt sentrale verdier om menneskeverd og gjensidighetsprinsippet. En sterk besvarelse klarer også å si noe om etikken i relasjon til etiske modeller og perspektiver. Det spørres ikke etter menneskesynets historie, og kreves ikke, men det vil trekke opp dersom man får frem forskjellen mellom livssynshumanisme og humanisme. Når det gjelder mennesket som «overordnet naturen», er det et poeng at studenten reflekterer over hva det innebærer for menneskesynet, det sekulære perspektivet, hva det har å si for etikken,

og hvordan det forholdet seg til f.eks. et kristent menneskesyn. Det forventes ikke at studenten er innom alle disse aspektene, men berører noen av dem.